

A hatályos büntetőeljárás törvény egyes változásainak vizsgálata a szervezett bűnözés elleni fellépés tükrében

Examining certain changes to the current Code of Criminal Procedure in the light of the fight against organized crime

Nagy Ivett

doktorandusz, rendőr főhadnagy
Nemzeti Közszerzői Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
nagy.ivett@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: Bűn nem maradhat büntetlenül – tartja a mondás. A szervezett bűnözői csoportok tevékenységeinek állandó változása miatt kiemelt rendőrségi feladattá vált azok bomlasztása, illetve felszámolása. A szervezett bűnözés elleni fellépést segítik elő többek között a hazai jogszabályok is, ezek között a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény olyan fejezetei, ami a titkos információgyűjtést 2018. július 1-jétől, a törvény kihirdetésétől alapjaiban megváltoztatta. Ezért annak a gyakorlati, jogalkalmazói megjelenése, új lehetséges szervezeti modellje, továbbá az Európai Unió más tagállamaiban kialakított megoldásainak összehasonlítása nélkülözhetetlen. A szerző tanulmányával kifejezetten a Be. törvény jogalkalmazói gyakorlatát kívánja vizsgálni a bűnügyi felderítés területén, különösen a jogász hivatásrendek, az ügyészség és a nyomozó hatóság szemszögéből, mivel a büntetőeljárás mindennapi alkalmazása során merülhet fel számos olyan jelenség, ami a lehetséges problémákra rávilágíthat. Kutatási kérdésként került megfogalmazásra, hogy hazánkban a szervezett bűnözés elleni fellépést mennyire segítették elő a hatályos büntetőeljárás törvény egyes változásai?

Módszertan: Az alkalmazott kutatási módszerekkel a cél, hogy az elmélet és a gyakorlat összhangja bemutatásra kerüljön. A tanulmány tartalmaz többek

AZ NKFI ALAPBÓL
MEGVALÓSULÓ
PROJEKT

A mű TKP2020-NKA-09 számú projekt a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a Tématerületi Kiválósági Program 2020 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

között leíró elemzést, fogalmi, jogintézményi és szervezeti vonatkozásban, illetve joggyakorlat-elemzést és jogszabáyelemzést. A kutatás alapját képezi egy esettanulmány, amelyben jelenleg is nyomozás folyik emberkereskedelem büntett elkövetése miatt, illetve az Európai Unión belüli tagállamok mint részes felek közös nyomozó csoport felállításáról állapodtak meg. Az esettanulmány által lesz lehetőség arra is, hogy a nemzetközi bűnügyi együttműködés kapcsán megjelenő esetleges akadályok megfigyelésre kerüljenek, ehhez kapcsolódik még a koronavírus-járvány idején felmerülő egyéb akadályozó tényezők feltárása. Az esettanulmány elemzését megelőzően spontán interjúk készítésére is sor került rendőri és igazságügyi oldalról is. A rendőri oldalt tekintve felderítőkkal, igazságügyi oldalról pedig ügyészekkel készültek az interjúk. A kutatás során a szerző kitekintést tesz az Európai Unió más tagállamai által kialakított eljárásokra is.

Megállapítások: A hazai büntetőeljárásán belül a leplezett eszközök megjelenése, átalakítása – a tanulmány kapcsán készült kutatás szerint – eltérően mutatkozik a rendőri és az ügyészi oldalon. A közös nyomozó csoport hatékonysága a gyakorlatban több szempontból is jól nyomon követhető. A nemzetközi érintettségű ügyekben az eljárásjogi akadályok kiküszöbölésére, illetve a nemzetközi bűnügyi és igazságügyi együttműködés kapcsán is számos előnyt jelent, ha a tagállamok közös nyomozó csoport felállításában állapodnak meg.

Érték: A tanulmányban megállapítottak alkalmasak lehetnek a gyakorlatban dolgozó nyomozó hatóságok tagjai számára, akik nemzetközi vonatkozású ügyekben érintettek, illetve az ügyészség számára is egyfajta keresztmetszetet nyújt a jelenlegi helyzetről, további cél, hogy a leírtak megfontolásra kerüljenek. Mindemellett a tanulmány kitekintést is nyújt a nemzetközi bűnügyi együttműködés megvalósulására a koronavírus-járvány idején.

Kulcsszavak: koronavírus, szervezett bűnözés, közös nyomozó csoport, bűnügyi hírszerzés

Abstract

Aim: Crime cannot go unpunished – so the saying goes. The ever-changing activities of organised crime groups have made disrupting and dismantling them a priority for the police. Among other things, the fight against organised crime is facilitated by domestic legislation, including the chapters of Act XC of 2017 on the Code of Criminal Procedure, which fundamentally changed the collection of secret information from 1 July 2018, when the Act was promulgated. Therefore, its practical and law enforcement manifestation, its new possible organisational model, as well as the comparison with the solutions developed in other European

Union Member States are indispensable. The author with her study specifically intended to examine the practice of the application of the Criminal Procedure Act in the field of criminal investigation, in particular from the perspective of the legal professions, the prosecution and the investigating authority, since the everyday application of criminal procedure may give rise to a number of phenomena that may highlight potential problems. A research question was formulated: to what extent has the fight against organised crime in Hungary been facilitated by certain changes in the existing Criminal Procedure Act?

Methodology: The aim of the research methods used is to demonstrate the consistency of theory and practice. The study includes, inter alia, descriptive analysis in conceptual, institutional and organisational aspects, as well as case law analysis and legislative analysis. The research is based on a case study of an ongoing investigation into the crime of trafficking in human beings and the fact that Member States within the European Union have agreed to set up a joint investigation team as parties to the case. The case study will also provide an opportunity to monitor possible obstacles to international criminal cooperation, including the identification of other obstacles that may have arisen during the coronavirus epidemic. Prior to the analysis of the case study, spontaneous interviews were also conducted with police and judicial authorities. Interviews were conducted with investigators on the police side and prosecutors on the judicial side. In the course of the research, the author also looks at the procedures developed in other EU Member States.

Findings: The emergence and transformation of disguised instruments in domestic criminal proceedings – according to the research carried out for the study – differs between the police and the prosecution. In practice, the effectiveness of the joint investigation team can be traced in several ways. In cases with an international dimension, there are a number of advantages to be gained from Member States agreeing to set up a joint investigation team, both in terms of removing procedural obstacles and in terms of international criminal and judicial cooperation.

Value: The findings of the study may be useful for practitioners in the investigative authorities involved in cases with an international dimension, as well as for the prosecution service, to provide a cross-section of the current situation, with the additional aim of giving the issues described here some consideration. In addition, the study also provides an insight into the implementation of international criminal cooperation in the period of the coronavirus epidemic.

Keywords: coronavirus epidemic, organised crime, joint investigation team, criminal intelligence

Bevezetés

A 2018. július 1-jén hatályba lépett 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) új alapokra helyezte a bűnügyi hírszerzést, így a titkos információgyűjtés átalakításra került, és a leplezett eszközök rendszere került megalkotásra mint új jogi alap. Mindez a korábbi, tizenöt évig hatályban lévő 1998. évi XIX. törvényt (a továbbiakban: korábbi Be.) váltotta fel. A szervezett bűnözés elleni küzdelemben is fontos szerepe van a 2018. július 1-jét megelőzően még ebben az elnevezésben nem alkalmazott leplezett eszközöknek. A kutatás tárgyát képező területet is nagyban befolyásolta a törvény újítása, módosítása, többek között ezért is került sor annak mélyebb vizsgálatára. Számos olyan bűncselekmény-kategória van a szervezett bűnözésen belül (kábitószer-kereskedelem, fegyverkereskedelem, emberkereskedelem, pénzmosás stb.), amelyek elkövetése során több ország is érintett lehet, s ezek akár együttesen is megvalósulhatnak. A tanulmány szempontjából lényeges, hogy a nemzetközi jelleg jelenjen meg a bűncselekményekben, például kapcsolódjon olyan komolyabb nemzetközi bűnözői csoporthoz, amely több országon keresztül vagy több országban egyszerre folytat valamilyen illegális tevékenységet. Ellenben a nemzetközi kapcsolódás, azaz más országot érintő megvalósulás, nem feltétele a szervezett bűnözésnek.

Az Európai Unión belül már több évtizede foglalkoznak a súlyos és szervezett bűnözés elleni küzdelemmel, aminek egyik kiemelt célja a tagállamok segítése, támogatása (akár anyagi, akár technikai vagy éppen jogszabályok által). A bűnüldöző szervek együttműködése, a nemzetközi bűnözés elleni harc, a terrorizmus elleni küzdelem terén tett erőfeszítések egyik eredménye volt az Europol (Bűnüldözési Együttműködés Európai Ügynöksége) megalapítása 1999-ben, melynek mindenkori célja, hogy Európa biztonságosabbá váljon. Az Europolhoz kapcsolódó Secure Information Exchange Network Application (a továbbiakban: SIENA csatorna) is megemlíthető, hiszen ezen kommunikációs csatorna biztosítja a gyorsabb információcserét, a kommunikációt az Európai Unión belüli tagállamok bűnüldöző hatóságai között, bár számos más szolgáltatást is tud nyújtani az arra igényt tartó hatóságok számára (URL1). Egy másik intézmény megemlítése szintén elengedhetetlen, ez az Európai Unió Büntető Igazságügyi Együttműködési Ügynöksége (a továbbiakban: Eurojust), ami az Europolhoz hasonlóan szintén hágai központtal rendelkezik, aminek berkein belül a nemzeti igazságügyi hatóságok szorosan együttműködnek a határokat nem ismerve megvalósuló szervezett bűnözés és terrorizmus ellen. A cél ezen ügynökség esetében is Európa biztonságosabbá tétele. Az Eurojust tevékenységéről még a későbbiekben szó lesz. Mindezek mellett mégis egyéb olyan tényezők is nélkülözhetetlenek a tagállamok együttműködéséhez, amelyek a gyakorlatban nagy

jelentőséggel bírnak. Ilyen például a jó kapcsolati tőke megléte a bűnüldöző hatóságokkal, vagy számos emberi tulajdonság, mint a rugalmasság, a segítőkészség. Ismerniük és alkalmazniuk kell továbbá a nemzetközi bűnügyi együttműködés keretében rendelkezésre álló lehetőségek platformokat.

Tekintettel arra, hogy már a címben megjelenik a szervezett bűnözés fogalma, fontosnak tartom, hogy megemlítssem a tanulmány szempontjából melyek a releváns fogalmi a szervezett bűnözésnek, mivel az nem egységes. Bár hasonló jelenséget értünk alatta, mégis közel 150 meghatározás létezik, annak függvényében, hogy mely tudományág felől közelítjük meg. Megjegyzendő, hogy míg a szervezett bűnözés kriminológiai fogalom, addig tételes jogi fogalom a bűnszervezet (szervezett bűnözői csoport), melyet kriminológiai kutatásokból hoztak létre a jogalkotók (Zsigmond, 2020). Tekintettel arra, hogy a kutatás alapjai hazai kutatási eredmények, így a hazai társadalomtudományban megalkotott fogalmakat tekintem elsődlegesnek. A *Rendészettudományi szaklexikon* szerint a szervezett bűnözés fogalma „*az összébűnözés alrendszer, különös szintű jelenségcsoportja. Elkövetői valamely bűnszervezet tagjaként, ill. vezetőjeként a foglalkozásszerűen végzett egzisztenciateremtő tevékenységet tagolt munkamegosztás és magas fokú konspiráció mellett valósítják meg.*” (Boda, 2019). A fogalmon belül megjelenő bűnszervezet alatt a hatályos büntetőjogi fogalmat értem, azaz a bűnszervezet „*legalább három személyből álló, hosszabb időre hierarchikusan szervezett, konspiratíván működő csoport, amelynek célja ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése*”¹.

Alkalmazott kutatási módszertan

A kutatás tárgyát képezi egy olyan esettanulmány, amiben több ország érintett: Románia, Németország, Ausztria és Magyarország. Az eljárás tárgya emberkereskedelem büntette, aminek a felszámolásához közös nyomozó csoport került létrehozásra a hatékonyság és az eredményesség növelése érdekében. Az esettanulmányban a részt vevő felek mindegyike dolgozott már a mindennapi munkájuk során szervezett bűnözői csoportok felszámolásán, azok jellegzetességeit ismerik. A feldolgozás során cél volt, hogy megvizsgálásra kerüljenek milyen eszközökkel és módszerekkel dolgoztak a felderítésben részt vevő nyomozó hatóságok, illetve hogyan tudtak a hazai nyomozók a hatályban lévő Be. alkalmazásával eredményt elérni. Ezen kutatási módszer által alkalom adódik

1 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 459. § (1) bekezdés 1. pont.

arra, hogy a valóságban tapasztalt lehetséges hiányosságok, akadályok felszínre kerüljenek. Az esettanulmány elemzését megelőzte több spontán interjú készítése, rendőri és igazságügyi részről is, melynek eredményei szintén rögzítésre kerülnek a tanulmányban. A spontán interjú, mint kutatási módszer alkalmazásával a cél az volt, hogy a személyes véleményekbe, személyes tapasztalatokba is bepillantást nyerjünk.

Egy felderítő kutatás eredményei

A jelenlegi tanulmány alapját képező kutatást már megelőzte egy olyan vizsgálat, ami információszerző céllal került elvégzésre 2021 tavaszán. A kutatás célja volt, hogy a Be. törvényben megjelent új vagy módosított egyes fejezetek milyen befolyással voltak a felderítői munkára, illetve az azt követő vizsgálati szakra, valamint ezen kutatás során kitekintést tettem a COVID–19-világjárványra is. Az akkori aktuális helyzetet feltáró kutatás kapcsán az ügyészekkel készített strukturált interjúk eredményei rámutattak arra, hogy hazai viszonylatban az ügyészek szerepköre csökkent a nyomozások felderítési szakában, ellentétben a Be.-ben leírtakkal. Elmondásuk szerint ez a későbbi vizsgálati szakot egyes esetekben hátráltatta, hisz a vizsgálati szakban történt meg a tényleges ügyészi irányítás, így az addig elmaradt nyomozati cselekmények végrehajtása, bizonyítékok beszerzése ekkor történt meg, amennyiben az még lehetséges volt az idő előrehaladtával.

Felmerült továbbá, hogy a felderítési szakban keletkezett bizonyítékok felhasználhatósága a későbbi eljárás során megkérdőjelezhető, amit az interjúalanyok arra vezettek vissza, hogy fontos különbséget tenni információ és bizonyíték között, szó szerint elhangzott, hogy *„ki kéne irtani a régi titkos információgyűjtés szemléletét”*. Megfogalmazták, hogy struktúra probléma van. Ez alatt azt értették, hogy a jelenleg hatályos Be. egy elkövető, egy befejezett cselekményére alkalmazható, ami bünszervezetek felelősségre vonásának esetében nagy háttűtő lehet az eljárás egyes szakaszaiban. Álláspontjuk szerint törvénymódosítás lenne indokolt, ami a szervezett bűnözés elleni küzdelmet könnyíthetné meg. A Be.-hez ugyan nem kapcsolódó vélemény volt továbbá, hogy a szervezett bűnözői hálózat teljes felderítésére nagyobb hangsúlyt kell fektetni, ami alatt az értendő, hogy ezekben az esetekben, ha elfogásra kerül a bünszervezet egyik tagja, akkor – ha lehetséges – kerülni kell a sajtónyilvánosságot, hisz az a bünszervezet minden tagjának felderítésére nézve hátrányt jelenthet (Nagy, 2021a).

A fent keletkezett kutatási eredmények alapján került sor ezen kutatásra, az okok feltárására, konkretizálásra.

A felderítő tevékenység és a bűnügyi hírszerzés új rendszere

A szervezett bűnözés egyes bűncselekmény-kategóriáinak esetében – legyen szó akár kábítószer-kereskedelemről, emberkereskedelemről, pénzmosásról – több országot érintve, határokon átívelve valósulnak meg, annak jellemzői folyamatosan változnak, az elkövetői magas fokú konspiráció mellett valósítják meg tevékenységüket (Nagy, 2021b). Jellemzően ezen bűncselekmények alapos felderítéséhez, az elkövetők detektálásához a nyílt nyomozásokat megelőzően vagy azzal párhuzamosan olyan eszközök, módszerek alkalmazása indokolt, amelyek a nyomozás felderítési szakában a felderítési tevékenységet segítik elő. A bünszervezetek tagjainak felelősségre vonása folytatódik, amikor az eljárás során megtörténik a gyanúsított/gyanúsítottak kihallgatása. A vizsgálati szakban fontos, hogy a felderítési szakban beszerzett információk bizonyítékként is szolgáljanak. Hisz mint említésre került a fenti fejezetben, a 2021 tavaszán kapott kutatási eredményekre hivatkozva, amik az ügyészekkel készített interjúk eredményei, az információ nem bizonyíték. A vádemeléshez, valamint a bírói szakban ugyanakkor bizonyítékokra van szükség.

A tanulmány szempontjából a felderítő tevékenység, a Be. szerint a felderítési szak, jogi keretei és gyakorlati megvalósulásai kerülnek bemutatásra. A bűnüldözési célú titkos információgyűjtést az új Be. jelentősen átalakította, azzal a céllal, hogy csak a Be. alapján lehessen azt végezni („*leplezett eszközöket az erre feljogosított szervek a rájuk vonatkozó jogszabályokban meghatározott bűnüldözési feladataik végrehajtása céljából kizárólag az e törvényben meghatározott szabályok alapján alkalmazhatnak*”²). Jóllehet a korábban hatályban lévő Be. szerinti bűnüldözési célú titkos információgyűjtés nem folytatható. Kivételt jelent ugyan a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény és a nemzetbiztonsági cél prioritása, továbbá a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: Rtv.) szerint a Terrorelhárítási Központ hatáskörébe tartozó bűncselekmények megelőzése, felderítése, megszakítása, valamint az elkövető elfogásával kapcsolatos feladatok. Azaz a Be. törvény hatálybalépését követően egyedül a bűncselekmények felderítése, megszakítása, az elkövető kilétének megállapítása, elfogása, bizonyítékok megszerzése, illetve a bűncselekményből származó vagyon visszaszerzése érdekében meghatározottak szerint alkalmazhat leplezett eszközöket a rendőrség.³ A korábbi Be. szerint a bűnüldözési célú titkos információgyűjtő eszközöket (Be. alapján leplezett eszközöket) 2018. július 1-jétől pedig a büntetőeljárásról kell

2 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 214. § (2) bekezdése.

3 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről.

alkalmazni. A célja a jogalkotónak ezzel az volt, hogy így nem szükséges már, sőt felesleges a titkos információgyűjtés eredményeinek bizonyítékká történő minősítése, és az ezzel járó eljárási akadályok is megszűntek (Szendrei, 2020). Itt jegyezni meg, hogy bár valóban eltűntek azok az eljárási akadályok, amelyek a titkos információgyűjtés eredményeinek bizonyítékká történő átalakítása kapcsán felmerültek, azaz a leplezett eszközök alkalmazása által bizonyítékok kerülnek beszerzésre, mégis az elmúlt évben megállapított részbeni kutatási eredmények továbbra is azt mutatják, hogy több esetben is azt gondolják a bűnüldöző szervek, hogy például szintén felderítési szakban a SIENA csatornán keresztül kapott információ az bizonyíték.⁴

A korábban hatályban levő Be. törvényhez képest markáns különbség mutatkozik abban is, hogy a nyomozó hatóság felderítési szakban a tevékenységét önállóan végzi, begyűjt minden olyan információt, adatot, ami a büntetőeljárás további szakaszában bizonyítékként felhasználható lesz. Cél, hogy a megalapozott gyanú közléséhez elegendő bizonyíték álljon rendelkezésre.⁵ A megalapozott gyanú közlésének időpontjától kezdődően pedig az eljárás vizsgálati szakba lép át. Az ügyészség szerepét tekintve nyomoz, felügyeli a felderítés törvényességét, valamint irányítja a vizsgálatot.⁶ A Be. törvény hatálybalépését követően megjelent, hogy a felderítési szakban az ügyész szerepe nőtt, hisz felügyelheti a törvényességet, ámde ezzel párhuzamosan korlátozódott is, mivel nem utasíthat, nem irányíthat. Vári Vince 2018-ban megjelent tanulmányában így fogalmaz: *„a felderítés során az a jellemző, hogy az eljáró hatóságok saját meggyőződésüket alakítják ki a bűncselekmény elkövetésének körülményeiről és az elkövetőről, addig a vizsgálat során – ha vádemelés látszik indokoltnak – az ügyészségnek már a vádemelést követő bírósági eljárásban lefolytatandó bizonyítási eljárás követelményeit szem előtt tartva kell meghatározni a bizonyítékok beszerzésének körét és módját. Ebből fakad, hogy a vizsgálati szakaszban az ügyészség már irányító szerepet tölt be, és nem felügyeli, hanem érdemben határozza meg az eljárás folytatását, irányát”* (Vári, 2018). Egy másik tanulmány szerint, *„a nyomozó hatóság a felderítés során önállóan jár el – így a felelősség is hozzátapad –, az ügyészség pedig a nyomozás ezen szakaszában törvényességi felügyeletet gyakorol, és utasítási joggal sem rendelkezik. Mindez azt jelenti, hogy az ügyészség tevékenysége követő jellegű”* (Havasi, 2020). Hivatkozva a fent megfogalmazottakra az ügyészség tevékenysége követő jellegű, a felderítési szakban az eljáró hatóságok saját meggyőződésük szerint alakítják

4 A kutatási eredmények publikálásra kerültek a Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXIII. számában, lásd Nagy, 2021a.

5 Be. 348. § (3) bekezdése.

6 Be. 25. § (2) bekezdése.

a nyomozást, ezt támasztja alá az ügyészekkel készült spontán interjúk során elmondottak is, miszerint „meg van kötve a kezük” az eljárás felderítési szakában. Gondolatébresztő kérdés lehet, hogy a nyomozó hatóságok szempontjából mennyire segíti elő az eredményességet ez a fajta önállóság, ennek dacára az ügyészség részéről is kérdéses, hogy csupán a törvényesség felügyelete elegendő-e ahhoz, illetve elegendő-e csupán a vizsgálati szakban az idő arra, hogy az ügyészség meghatározza a bizonyítékok beszerzésének körét és módját. Úgy vélem, hogy mindkét oldalról felmerülnek aggályok ezzel kapcsolatban, különösen akkor, ha bünszervezetről beszélünk, és a bünszervezet tagjai mindegyikének a felelősségre vonása a cél. Mint ahogy azt korábbi kutatási eredmények is mutatták a szervezeten elkövetett bűncselekmények felderítése összehangolt munkát igényel, mind a nyomozó hatóságok között, mind külföldi társszervekkel, illetve az ügyészséggel is.

A felderítési szakhoz és a bűnügyi hírszerzés átalakításához kapcsolódik még a korábban hatályban lévő Be.-ben ismeretlen előkészítő eljárás, aminek egyébként már az elnevezésével kapcsolatban is kételyek merültek fel, erről Tóth Mihály írt tanulmányában, miszerint általános, gyakori eljárási cselekményre utal, ugyanakkor amit valójában ezen belül értünk az leplezett eszközök nyomozás előtti igénybevétele (Tóth, 2018). A nyomozó hatóság és az ügyészség is végezhet előkészítő eljárást. „*A nyomozó hatóság a bűncselekmények felderítése érdekében előkészítő eljárást és nyomozást végez.*”⁷ Az előkészítő eljárás célja, hogy megállapításra kerüljön, hogy a bűncselekmény gyanúja fennáll-e, mindezt a nyomozó hatóságoknak a rendelkezésükre álló adatok, információk, valamint az előkészítő eljárás keretein belül végzett felderítői tevékenységük alapján kell megállapítani. A nyomozás elrendelésére ekkor még nem kerül sor. Felmerülhet a kérdés, hogy hogyan lehet eldönteni, hogy fennáll-e a gyanú. A döntés meghozatalának van egy szubjektív oldala az objektív mellett, ami függ a nyomozó hatóságok fogékonyságától, érzékenységétől, illetve attól, hogy a beérkezett információt, értesülést ki fogadja, és ő azt hogyan értelmezi, azaz az értékítéletüktől. A Be. mégis abban segíti többek között a gyanú megállapításának tényét, hogy felsorolja mely leplezett eszközök azok, amelyek rendelkezésre állnak az előkészítő eljárás során, így azok alkalmazása által megállapíthatóvá válhat az alapos gyanú kérdése, ezek az alábbi leplezett eszközök: „- a 215. § (1)–(2) bekezdésében meghatározott leplezett eszköz (titkosan együttműködő személy alkalmazása; a leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv tagja az eljárás valódi céljának titokban tartásával a bűncselekményre vonatkozó információt gyűjthet, ellenőrizhet),

7 Be. 31. § (1) bekezdése.

- rejtett figyelés,
- a 216–218. §-ban meghatározott leplezett eszköz (fizetési műveletek megfigyelése),
- a 221. § a) pontja alapján álvásárlás,
- a 222–225. § alapján fedett nyomozó, valamint
- bírói engedélyhez kötött leplezett eszköz” (Fantoly & Budaházi, 2019).

Azok a leplezett eszközök nem szerepelnek viszont az előkészítő eljárás keretein belül alkalmazhatók között, amelyeknek már a fogalmából adódik a bűncselekmény feltételezése, továbbá előkészítő eljáráson belül körözést sem lehet elrendelni. Az előkészítő eljárás során, leplezett eszközök alkalmazása által beszerzett információk a nyomozás elrendelését követően is bizonyító erővel bírnak (Fantoly & Budaházi, 2019). Az előkészítő eljárás meg is szüntethető, ha nem áll fenn a bűncselekmény gyanúja, a folytatástól már nem várható eredmény, illetve, ha az előkészítő eljárás határideje lejárt.⁸

A leplezett eszközök kérdéskörét vizsgálva, a nyomozás elrendelését követően, „amennyiben az eljárás során leplezett eszközök alkalmazásának szükségessége merül fel, azok alkalmazására csak akkor kerülhet sor, ha a tőlük várt információk, bizonyítékok más módon, így elsősorban a Be. Hetedik Részében szabályozott adatszertő tevékenység eredményeként nem szerezhetők be”⁹. Mint fentebb már említésre került, a bűnüldözési célú titkos információgyűjtés nem elkülönült, hanem a büntetőeljárás keretein belül biztosítja az eszközöket és a módszereket, ezáltal azok alkalmazása magasabb garanciális szabályok mellett történik (Nyeste & Szendrei, 2019). A büntetőeljárásban a leplezett eszközök alkalmazásának több formája is van, bár ezek a szükséges engedélyeztetések a korábbi Be. törvényben is szerepeltek, így a „büntetőeljárásban

- a) bírói vagy ügyészi engedélyhez nem kötött,
- b) ügyészi engedélyhez kötött, valamint
- c) bírói engedélyhez kötött

leplezett eszközök alkalmazhatók.”¹⁰

A bűnüldözési célú titkos információgyűjtés Be.-be történő integrálása során is meg kellett felelni a célszerűség, az arányosság és a törvényesség alapelveinek, ezek a követelmények ágazati és eljárási törvényekből vezethetők le. Noha az Európai Unió szintjén is történtek szabályozások a bűnügyi hírszerzés

8 Be. 346. § (1) bekezdése.

9 A legfőbb ügyész 9/2018. (VI. 29.) utasítása az előkészítő eljárással, a nyomozás felügyeletével és irányításával, valamint a befejező intézkedésekkel kapcsolatos ügyészi feladatokról 16. § (1) bekezdése.

10 Be. 214. § (4) bekezdése.

történetében. Az Európai Tanács álláspontja szerint, a tagállamoknak meg kell felelni a nemzeti szabályozási keretnek, ezért kell, hogy minden tagállam jogalkotása során figyeljen arra, hogy a leplezett eszközöket célhoz kötötten lehessen alkalmazni. Ha a szabályozás túl tág körű, akkor az nem felel meg az Európai Unión belül felállított kritériumoknak (Nyeste & Szendrei, 2019).

A fentiekből láthatjuk, hogy a Be. alapjaiban változtatta meg a bűnügyi célú titkos információgyűjtést, ennek gyakorlatban megjelenő hatásai kerülnek bemutatásra a későbbiekben.

A nemzetközi szervezett bűnözéshez kapcsolódik még az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2012. évi CLXXX. törvény. Ebben a törvényben eljárási jogsegélyként kerül megnevezésre az európai nyomozási határozat (a továbbiakban: ENYH), ami „*a büntetőeljárásban az arra jogosult igazságügyi hatóság által kibocsátott vagy más hatóság által kibocsátott és igazságügyi hatóság által jóváhagyott, bizonyíték megszerzése céljából egy vagy több eljárási cselekmény végrehajtására, illetve a végrehajtó tagállam illetékes hatósága számára már rendelkezésre álló bizonyítási eszköz átadására irányuló jogsegélykérelem*”¹¹. Az ENYH kibocsátása kapcsán lehetőség van akár leplezett eszközök alkalmazásának kérésére is. Az ENYH által biztosítottá válik az, hogy bizonyítékok kerülnek beszerzésre és nem információk.

A tanulmány kapcsán meg kell említeni az Eurojust intézményét is. Az Eurojust 2002 óta, az alapítás éve óta legfőbb céljának tekinti, hogy összehangolja az Európai Unió tagállamai által folytatott nyomozásokat, amelyekben több tagállam, vagy akár harmadik ország is érintett lehet. Az Eurojustban a tagállamok egy-egy delegáltja van jelen. Egyrészt infrastrukturális szempontból is fontos koordinációs szerepet tölt be a tagállamok igazságügyi szerveinél, valamint a testület tagjainak eltérő képzettsége is segíti a nemzetközi bűncselekmények nyomozását. Szolgáltatásait tekintve például a határon átnyúló együttműködés egyes szakaszaiban akár műveleti segítségnyújtással biztosítani tudja például a legfontosabb partnerekkel történő kapcsolattartást, továbbá koordinációs ügyeleti szolgálatot lát el, ami a hét bármely napján hívható és azonnali válaszlépésekkel tud szolgálni. Fontos feladata a párhuzamos nyomozások összehangolása, a közös nyomozó csoportok felállítása és finanszírozása is akár, illetve a közös irányított akciónapokban (Joint Action Day – a továbbiakban: JAD) is részt vesznek, aminek keretében bünszervezeteket számolnak fel, jól lehet a vagyoni visszaszerzésre is nagy figyelmet fordítanak. Néhány bűncselekmény, melyek prioritást képeznek az Eurojust tevékenységében: a kiberbűnözés,

11 2012. évi CLXXX. törvény az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről 36. § 1. európai nyomozási határozat.

kábítószer-kereskedelem, emberkereskedelem, pénzmosás, terrorizmus, csalás. Az Eurojust szerepe a tanulmány szempontjából is fontos, hiszen segíti még a tagállamokat a joghatósági összeütközésekben, vagyontárgyak zárolása és visszaszerzésében, valamint a bizonyítékok elfogadhatóságában.

Összefoglalva tehát az Eurojust tevékenysége a következő kérdésekben segíti az együttműködést: párhuzamos eljárások, eljárás átadása, bizonyítékok elfogadhatósága, együttműködés harmadik államokkal és joghatósági összeütközések (Eurojust, 2020).

A szervezett bűnözés elleni küzdelem jellemzőinek bemutatása interjúk által

A szervezett bűnözés elleni küzdelemnek számos összetevője van, ami ugyanolyan változatos tud lenni, mint a szervezett bűnözés maga. A világban zajló események is hatással vannak a bűnözés mindennapi alakulására, ezt mutatja a koronavírus-világjárvánnyal együtt járó bűnözés részbeni megváltozása is, illetve a bűnözés egyre inkább nemzetközivé válása. Egy nemzetközi konferencián hangzott el, hogy a szervezett bűnözés nem különböztet meg Európai Unión belüli tagállamokat és harmadik országokat, ugyanúgy érkezik Mexikóból is kábítószer Hollandiába, mint ahogyan Magyarországról Hollandiába. Az is megfigyelhető már, hogy a bűnszervezetek szinte bármire képesek „szakosodni”, ami piaci igény, és ami a piaci réseket lefedi, így ennek függvényében bármikor megtörténhet az eszközeik, forrásaik átcsoportosítása. Mexikói drokartellek ugyanúgy foglalkoznak illegális vadkereskedelemmel, mint kábítószer-kereskedelemmel. Egyre erőszakosabbá válnak a szervezett bűnözői csoportok, ami ezzel együtt a büntetési tételek kiszabásakor meg is jelenik, ez pozitívként értékelendő – hangzott el a konferencián.

A koronavírus hatására a bűncselekmények elkövetésének helyszíne az online tér irányába tolódott el (Nagy, 2021). Példaként említem a kábítószer-kereskedelmet, aminek kapcsán már korábban is folytattak illegális kereskedelmet a dark weben keresztül a szervezett bűnözői csoportok, ám bár a pandémia hatására megnőtt a dark web különböző böngésző felületein a kábítószer és az egyéb új pszichoaktív szerek forgalmazása. A csomagok kiszállítására – melyben a kábítószeret rejtették – is megtalálták az alkalmas futárszolgálatot vagy tehervonatokat, személyeket, akik emberek csempészésén túl kábítószer-szállítmányt is csempészték. Így előfordult az is, hogy például – az elkövetők számára szerencsés esetben a postai csomagok ellenőrzése nélkül –, nem volt mód a kábítószer-szállítmányok bűnüldöző hatóságok általi lefoglalására, azaz a csomag

megérkezhetett címzettjéhez. Mindezen tényezők – mint a koronavírus, a Be., szervezett bűnözés és a nemzetközi bűnügyi együttműködés megvizsgálása a koronavírus függvényében – összefonódása vezetett ahhoz, hogy a tanulmányal aktualizáljam a kialakult helyzetet, ezzel megalapozva a kutatás tárgyát.

A jelen tanulmány megírását részben olyan spontán interjúkra alapoztam, amik alapján vizsgálható a büntetőeljárás törvény egyes változásainak gyakorlatban történő megjelenése, különös tekintettel a felderítési szakra. A spontán interjúk célja az volt, hogy a jelenlegi helyzetről egyfajta tájékoztatást kapjak, mielőtt az esettanulmány elemzésére kerülne sor. A nyomozó hatóság szemszögéből, illetve az ügyészség oldaláról is vizsgáltam a Be. kutatás szempontjából releváns fejezeteit.

Először is nézzük, hogy a nyomozó hatóságok tagjai hogyan nyilvánultak meg az alábbiakban kifejtett, interjú alapjait képező témakörök kapcsán. Az interjúk elkészítésére 2022 májusában és júniusában került sor, a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda felderítésben gyakorlott, eltérő szakterületeken dolgozó munkatársaival, öt fővel. Az interjúk különböző időpontokban, az interjúalanyok munkavégzésének helyétől kívül eső helyszíneken kerültek lebonyolításra.

A spontán interjúk során kezdetben a Be.-ben, a felderítési szakot érintő jogszabályi változások gyakorlati megjelenésére voltam kíváncsi. Ennek keretében érintettem az előkészítő eljárást mint lehetséges eszközt a gyanú megállapításához, habár a válaszból egy másik, gyakorlatban inkább alkalmazott módszer került említésre, melyet a későbbiekben bővebben kifejtetek. Az előkészítő eljárás alkalmazására is sor szokott kerülni, ennek dacára a bünszervezetek esetében gyakran már fennáll a gyanú a nyomozás elrendeléséhez. Az előkészítő eljárással kapcsolatban eltérő vélemények kerültek megfogalmazásra, leginkább annak értelmét keresik, bár mint említettem bünszervezetek esetében nem bír nagy relevanciával az előkészítő eljárás alkalmazása. A kedvelt eljárási forma, amiről szó esett a bünszervezet felderítésekor, az Rtv. alapján folyik, hiszen az Rtv.-ben megmaradtak továbbra is a titkos információgyűjtés egyes elemei, amelyek a bűncselekmény elkövetésének megelőzése céljával kerülhetnek alkalmazásra. Példaként említve ilyen a fedett nyomozó védelme, a rendőrséggel titkosan együttműködő személy bevonása, ellenőrzése, védelme, illetve az Európai Unióval vagy harmadik országgal folytatott nemzetközi szerződés keretében kért titkos információgyűjtés. Ezek az esetek a rendészeti célú titkos információgyűjtés körébe tartoznak.¹² Amiért szívesebben alkalmazzák ezen eljárási lehetőséget, annak az oka, hogy a bünszervezet feltérképezéséhez kapott szűk információforrás alapján a rendészeti célú titkos információgyűjtéssel

12 Rtv. 64. §.

is további információkhoz juthatnak, ami alapján a későbbiekben a nyomozás elrendelésére is sor kerülhet. A kérdés feltevése nélkül megkaptam arra is a választ, hogy ez miért kedvezőbb. A válasz szerint így az ügyészségnek nincs felügyeleti jogköre a titkos információgyűjtés alkalmazásakor, a nyomozó hatóság teljesen önállóan végzi tevékenységét. Ehhez kapcsolódott az is, hogy ettől eltekintve az ügyészség felügyeleti jogköre felderítési szakban megtörténik a Be. alapján, holott érdemben nem tesz hozzá, nem fűz hozzá véleményt a legtöbb esetben, az engedélyeztetések során rugalmasok, gyorsak, a nyomozást igyekeznek ezzel támogatni. Az új Be. törvénnyel kapcsolatban említésre került még a szervezett bűnözés elleni küzdelemben, hogy az egyezség intézménye kiváló lehet, ha a bűnszervezetben részt vevő többi tagot kívánják azonosítani, bár ennek alkalmazására speciálisabb esetekben kerül sor. A vagyoneklobzás kérdésköre is az interjú részét képezte, miszerint a nyomozó hatóságok is látják azt, hogy mekkora összegű bűnözésből származó bevételek vannak, és erre valóban hangsúlyt kell fektetni már a felderítés során. A spontán interjúk készítésekor, a Be. egyéb módosításai kapcsán, melyek a bűnszervezetek detektálását hátrányosan érintették volna, egyéb kiemelendő vélemény nem volt. A leplezett eszközök alkalmazása, egyes esetekben engedélyeztetése mára már rutinszerűen működik. Amennyiben azonnalos cselekményre kerülne sor is jól működik az utólagos engedélyeztetés, melyet a Be. lehetővé tesz.

Olyan, a mindennapi munkát akadályozó tényező merült fel, mely nem kapcsolódik közvetlenül a Be. törvényben eszközölt változásokhoz, ugyanakkor említésre méltó. A kapacitáshiány mellett még arra is időt és energiát kell szánni, hogy a leplezett eszközök engedélyeztetéséhez szükséges dokumentumokat – idézem – „futárként” maguknak kell vinniük az ügyészségre, bíróságra, ami több órát is igénybe vehet, főleg egy országos hatáskörű szervnél, ahol elképzelhető, hogy a felügyelő ügyészség az ország másik városában található.

Talán első vélemények között került említésre, mely szintén nem köthető a Be.-hez, ám bár a felderítéshez szorosan kapcsolódik, hogy a szervezett bűnözéshez elengedhetetlen az együttműködők, informátorok megléte. A humán hírszerzés az elmúlt években egyre inkább akadályokba ütközik, amelyet kiváltottak egyebek mellett a rendőrség szervezeti szintjén történő átszervezések, illetve az olyan felderítők távozása a rendőrségtől, akik több együttműködőt, informátort „foglalkoztattak”. Itt sok minden épül bizalomra, éveken át tartó közös munkára, illetve a nyomozó hatóság részéről szakmai rutinra. Sok esetben az együttműködő által nyújtott információ viszi előrébb a felderítést, ezáltal mellőzve például a fedett nyomozó alkalmazását, vagy megkönnyítve annak munkáját.

Érdeklődtem a fedett nyomozó alkalmazása felől is, amire olyan választ kaptam, hogy az ügyészség nem szívesen foglalkoztat fedett nyomozót az

utóbbi időszakban, annak alkalmazása helyett más leplezett eszközt javasol inkább. Az interjúalanyok szerint a fedett nyomozók köre „sem a régi már”, a nagyobb volumenű ügyekben ezért már csak nagyon indokolt esetben alkalmazzák, illetve a fedett nyomozók nyelvtudásának hiánya is akadályt okoz. Összességében ezek olyan Be. törvényhez nem kapcsolódó, ámde szervezett bűnözői csoportok felderítését elősegítő tényezők lennének, melyek szintén hangsúlyosak.

Az igazságügyi oldalt vizsgálva ugyanazon témakörökre tértem ki, így az ügyészi álláspontot is megismerő interjúk készültek a Legfőbb Ügyészség, Kiemelt, Korrupciós és Szervezett Bűnözés Elleni Ügyek Főosztályán dolgozó ügyészekkel, eltérő időpontokban és helyszíneken. Az interjú témái között szereplő kérdésre, hogy a Be. mennyire segítette elő a szervezett bűnözés elleni fellépést, azt a választ kaptam, hogy a leplezett eszközök a Be. keretein belül szerepelnek, így a bizonyítékok bírói szakban nagyobb arányban használhatók fel, nem vésznek el olyan releváns információk sem, melyek ügdyöntők lehetnek. Az eljárásokat eredményesebbé tette a leplezett eszközök integrálása a Be. törvénybe. Tisztább és átláthatóbb a bizonyítékok köre, idézve az interjúalanyokat: „*nincs bizonyítékvesztés, ha mindenki betartja a játékszabályokat, kivéve, ha törvényt sértés van*”. Megfogalmazásra került az is, hogy egyszerűbb a bizonyítékcseré, mint 2018. július 1-jét megelőzően, amikor erre csak igazságügyi együttműködés keretében volt lehetőség, bár a közös nyomozó csoporton belül már akkor is megvolt a jog szintjén is a bizonyítékcseré. Korábban volt arra példa, hogy igazságügyi együttműködés keretében történt a megkeresés, az ügyészség ezt a megkeresést továbbította a nyomozó hatóság felé, de a bizonyíték kiadása, azaz igazságügyi úton történő továbbítása a megkereső félnek nem volt lehetséges, mert az nem a büntetőeljárás törvény keretein belül került beszerzésre a nyomozó hatóság által. Ezért az együttműködésre, az információ megosztására végül „criminal intelligence”, azaz bűnügyi hírszerzés szinten került sor, ami már nem volt bizonyítéknak tekintendő. Amennyiben ENYH keretében kerülnek beszerzésre a kért információk, akkor már bizonyító erővel bírnak, illetve annak a továbbítása is lehetséges igazságügyi együttműködés keretében, valamint a nyomozati irat részét is képezi. Az interjúk során kitértünk arra is, hogy mi a véleményük az előkészítő eljárásról ügyészi szemmel, melyre azt a választ kaptam, hogy nemzetközi ügyekben nem nagyon szokták tapasztalni, hogy előkészítő eljárás keretében folya például leplezett eszköz alkalmazása, ugyanakkor elmondták, hogy az előkészítő eljárásnak is az a célja a Be.-ben, hogy a megállapított tények, beszerzett információk is felhasználhatók legyenek a nyomozás elrendelését követően. Így továbbra is a Be. keretein belül marad a nyomozás, és a törvényesség is biztosítva van.

A szervezett bűnözés elleni küzdelmet segíti még az egyezség megkötése, mely a bünszervezet tagjainak felszámolása során előnyös lehet, erre – mint fentebb kifejtésre került – a nyomozó hatóságok is kitértek, pozitívként emelték ki. Az ügyészség és a terhelt „*a vádemelés előtt egyezséget köthet a terhelt által elkövetett bűncselekmény vonatkozásában a bűnösség beismeréséről és ennek következményeiről*”¹³. Az egyezség előnyként, de ezzel együtt hátrányként is jelentkezhet az ügyészi vélemény szerint, hisz, ha a tárgyalás során egyéb olyan bizonyíték feltárására kerül sor, ami a terhelt bűnösségével kapcsolatos, az akadályozó tényező is lehet. Mindazonáltal a gyakorlatban ez nem szokott jellemző lenni, hiszen az eljárásokat inkább a „túlbizonyítások” jellemzik.

Másodsor a spontán interjúk további célja volt a nemzetközi bűnügyi együttműködés feltérképezése, ami majd az esettanulmány elemzését segíti elő. A több országot érintő bünszervezetek felderítésekor a rendőri együttműködés során a kommunikáció angol nyelven folyik. Amennyire csak lehetséges tolmács nélkül bonyolítják le a műveleti megbeszéléseket. Megjegyezték az interjúalanyok, hogy ami a rendőri együttműködést illeti, úgy az egyik leginkább együttműködő ország Románia és Szlovákia. Az egyik legfontosabb viszont a személyes kapcsolat, a szakmai berkeken belüli ismertség, anélkül szinte lehetetlen a bűnügyi együttműködés. Ez az, ami prioritást élvező esetekben lehetővé teszi a gyorsaságot, az eredményességet és a hatékonyságot. Persze mindez nem jelenti azt, hogy a telefonon keresztül kapott információ a későbbiekben nem kerülne dokumentálásra, vagy épp bizonyítékként ne kerülne beszerzésre, noha mindenképp jó információforrás.

A nemzetközi bűnügyi együttműködés kapcsán kitértünk az ENYH-ra, az ellenőrzött szállításra (kábitószer-bűnözés esetében), valamint a közös nyomozó csoport kérdéskörére is. Az ügyészi vélemények szerint az ENYH kibocsátása a tagállamok által gyakran alkalmazott kiváló lehetőség arra, hogy akár felderítési szakban is gyorsan bizonyítékot szerezzenek be a nyomozó hatóságok. Az ENYH-n belül van lehetőségük és gyakran alkalmazzák is, az ellenőrzött szállítás, a lehallgatások és a figyelések kérését a másik tagállamtól. Összességében tehát az ENYH által jelentősen meggyorsul a reagálási képesség, közvetlenül meg tudják keresni az ügyészségek egymást, ezáltal a nyomozó hatóságok is hamarabb jutnak felhasználható bizonyítékhoz.

Tekintettel arra, hogy kábítószeres ügyekben nagyobb eséllyel találkozhatunk ellenőrzött szállítással, így azon belül vizsgáltam meg, hisz ez egy jellemzően olyan rendelkezésre álló eszköz, ami a határon átvelő szervezett bűnözés elleni küzdelmet segíti elő. Mivel az ellenőrzött szállítás nem szerepel a Be.

13 Be. 407. § (1) bekezdése.

törvényben, így ezt leggyakrabban – mint fentebb említésre került – ENYH-n belül alkalmazzák. Az új Be. törvény hatálybalépését követően nem volt jellemző az ellenőrzött szállítás kábítószeres ügyekben, ez rendőri és ügyészi oldalról is elhangzott. Majd 2020-ban a koronavírus-járvány időszakában, a kezdeti ellátási nehézségeket követően kezdett fellendülni a kereskedelem, így a szállításokat is indokolt volt ellenőrizni, addigra már az új Be. kapcsán is rutinra tehetek szert a nyomozó hatóságok.

Harmadszor a közös nyomozó csoport létrehozása volt az érintett téma. A rendőri álláspont szerint az egyik legjobb, lepraktikusabb dolog, amivel a szervezett bűnözői csoportokat fel lehet deríteni. Ezzel kapcsolatban csak pozitívumok kerültek megfogalmazásra, mint az ügyészi szerepvállalás, a részt vevő tagállamok közötti folyamatos információcsere, bizonyítékok széles körének azonnali megosztása a részes felek között, vagyis a leplezett eszközök alkalmazása során birtokba jutott információk szabad mozgása, azaz a leghangsúlyosabb, hogy hosszas bürokratikus folyamatok nélkül tudnak hatékonyak lenni. Mindez majd az esettanulmányon keresztül jól érzékelhető lesz. Az ügyészség részéről egyértelműen az egyik leghatékonyabb megoldás a szervezett bűnözői csoport felderítésénél a közös nyomozó csoportban történő megállapodás.

Végül a koronavírus-járvány hatását tekintve, felderítői vélemények szerint, nem volt nagy befolyása a nemzetközi bűnügyi együttműködésre, online formában oldották meg az esetleges műveleti megbeszéléseket, habár hiányát érezték a tárgyalásokat követő személyes találkozásoknak, esti, kötetlen programoknak. Érzékelhető volt, hogy a járvány hirtelen bekövetkezését követően a bűnözés megtorpanásával csökkent a nemzetközi rendőri együttműködés szükségessége is.

Az igazságügyi szempontot megvizsgálva ugyanez volt megfigyelhető, online tartották a megbeszéléseket, telefonon keresztül kommunikáltak, de rugalmasnak kellett lenniük ahhoz, hogy a szükséges engedélyeztetések, ENYH-k folytonosságát biztosítsák. Az ügyészek elmondása szerint ahhoz, hogy hatékonyan és gyorsan tudjanak fellépni a szervezett bűnözés ellen gyors igazságügyi együttműködésre van szükség, melyre igazán végül a koronavírus-járvány mutatott rá, hogy hogyan lehet a leggyorsabban dokumentálttá tenni az eljárási cselekményeket.

Összességében mindkét irányból megfogalmazásra került, hogy mindenképp pozitívum az, hogy a rendőri együttműködés és az igazságügyi együttműködés egyre inkább közelít egymás felé, sőt egyes esetekben fedik is egymást, ami a bizonyítékok még szélesebb körét eredményezheti.

Esettanulmány, egy közös nyomozó csoport felállításában történő megállapodás

A tanulmányban egy olyan bűncselekmény elemzésére került sor, melyben több európai uniós tagállam is érintett: Románia, Németország, Ausztria és Magyarország. Azért esett a választás az alábbiakban bemutatott bűnügyre, mert mindenképp olyan bűncselekmény feldolgozása volt indokolt, ami az új Be. hatálybalépését követően került elrendelésre, illetve a koronavírus ideje alatt már javában zajlott a bűnszervezet felderítése. Ezáltal a nemzetközi bűnügyi együttműködéssel kapcsolatban is betekintést kaphatunk annak gyakorlatban történő alkalmazásába. Tekintettel azokra a szempontokra, melyeket felsoroltam a fentiekben, a viszonylag rövid időszak miatt, ami azóta telt el, a bűnszervezet teljes felszámolása még nem történt meg, a nyomozások még folyamatban vannak az érintett tagállamokban, így a megosztható információk köre szűk, ennek ellenére a tanulmány szempontjából elegendő. Az elemzésben csak a tanulmány szempontjából valóban releváns adatok kerülnek leírásra, a nyomozati érdekekre tekintettel. A nyomozás tárgya emberkereskedelem, egy szervezett bűnöző csoport, melynek tagjai családtagok, akik a rendelkezésre álló bizonyítékok szerint román állampolgárságúak. Tevékenységüket 2017-től kezdődően végzik, és olyan személyeket (sértettek) toboroznak, akik fizikai vagy mentális fogyatékossgal élnek, kiszolgáltatott helyzetben vannak, leginkább hajléktalan életmódot folytatnak. A toborzásuk, a felhívásuk lényege, hogy Németországban munkát kapnak, és ahonnan pedig az embereket összegyűjtik, azok romániai és magyarországi vasúti pályaudvarok. A munkalehetőség hallatán a sértettek önként jelentkeznek, majd Németországba szállítják őket a bűnszervezet tagjai. A megérkezésükkor közlik velük, hogy nincs számukra munkalehetőség (egyébként mezőgazdasági és idénymunkák lettek volna), ezért koldulniuk kell. Amit koldulnak, azt meg kell osztaniuk a bűnszervezet tagjaival, mert különböző költségeket kell megfizetniük (útiköltség, szállásdíj), amik nem reális költségek. A sértettek napi bevételét a koldulásból át kell adniuk a csoport tagjainak. Elszállásolva lakatlan házakban vannak, ahol nincs folyóvíz, sem tisztálkodási lehetőség, valamint minimális ételt és alkoholt kapnak. Ezen tényállás alkalmas volt az elkövetéskor a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 192. § (2) bekezdésbe ütköző és a (3) bekezdés c) pontja szerint minősülő kizsákmányolás céljából megtevesztéssel elkövetett emberkereskedelem büntett gyanújának megállapítására.

A fenti tényállás, illetve a bűnszervezet felderítése végett a román, a német és a magyar társhatóságok arra a döntésre jutottak, hogy közös nyomozó csoport (Joint Investigation Team – a továbbiakban: JIT) létrehozásában állapodnak meg.

A megállapodás vezetői minden országból kinevezett ügyészek, akik a megállapodást jóvá is hagyták 2020. október 16-án. A megállapodás megkötése előtt koordinációs ülésekre került sor, melyet az Eurojust és az Europol is segített, illetve résztvevőként is bevonásra kerültek a fenti ügynökségek. A nyomozó hatóságok közötti információcsere emellett a SIENA csatornán keresztül zajlott. A felállított közös nyomozó csoport céljai között szerepel a bizonyítékok gyűjtése, a releváns információk megosztása, továbbá az összegyűjtött bizonyítékok felhasználása a vádemelés során. Kiemelt cél a bűnös vagyron lefoglalása és elkobzása, azaz párhuzamosan szükséges pénzügyi nyomozás végrehajtása is. A felsorolt célok mindegyike a megállapodásban rögzítésre is került. A megállapodást 12 hónapra kötötték, viszont mivel felmerült, hogy az elkövetői kör Németországból Ausztriába költözött, így többek között emiatt is indokolt volt a JIT meghosszabbítása további fél évvel. Rögzítésre került a megállapodásban továbbá az is, hogy a kiküldött tagok jelen lehetnek a JIT keretében végzett eljárási cselekményeken, illetve használhatják szolgálati (jelölés nélküli) gépkocsijaikat a másik állam területén. A kommunikáció nyelve az angol, viszont fontos, hogy az ügy előadója a szakmai angolt társalgási szinten is magasan beszélje, ez valahol vezetői feladat, hogy olyan előadó dolgozzon az ügyön, aki erre képes, vagy legalább őt támogassák olyan felderítők, akik segítségére lehetnek. A JIT keretein belül továbbra is a SIENA csatornán keresztül folyt az információcsere, illetve alkalmazták még az úgynevezett VCP (Virtual Command Post) alkalmazást a még gyorsabb és telefonon keresztül is alkalmas kommunikáció végett. Emellett folyamatos műveleti találkozókra került sor.

A JIT megállapodás megkötésének időpontjában már a koronavírus-járvánnyal is szembe kellett nézniük a nyomozó hatóságoknak. A műveleti megbeszélésekre online került sor, illetve telefonon keresztül is folytak egyeztetések. Nagyon érdekes, hogy a koronavírus-járvány nemcsak a nemzetközi bűnügyi együttműködést alakította, hanem az esettanulmányban is jól látható, hogy az elkövetőknek is alkalmazkodniuk kellett a kialakult helyzethez, különösen az országokat szabályozó beutazási korlátozásokra tekintettel.

Az ügyben leplezett eszközök alkalmazására is sor került mind a három részes nyomozó hatóság által. Rejtett figyelés, illetve lehallgatás, ezen kívül ügyészi engedélyes, elektronikus hírközlési, illetve pénzügyi szolgáltatók nemzeti adatbázisaiból történő lekérdezések valósultak meg. A beszerzett bizonyítékok a tagállamok között azonnal megoszthatók voltak. A nyomozás jelenlegi állása szerint a JIT égisze alatt JAD keretében megtörtént Magyarországon a realizálás. Ami a JIT és egyben a JAD előnyeit illeti, másik tagállam területén, például Németország területén, ám a magyar Be. szerinti gyanúsítottokra vonatkozó jogszabályok szerint ki lehet hallgatni. Ehhez kapcsolódhat még a

lőfegyver viselése, ami nem engedélyezett jelen esettanulmány megállapodása szerint, azonban erre van lehetőség, csakhogy azt a megállapodásban előzetesen rögzíteni kell.

A konklúzió, ami az esettanulmányban is jól érzékelhető, hogy a bizonyítékok beszerzésének módja és útja mennyire fontos már felderítési szakban is. Megfigyelhető, hogy a JIT-en belül, az abban részt vevők közötti adatok közvetlen megosztása mennyire megkönnyíti az együttműködést. Ezzel szemben az ENYH-n keresztül történő bizonyítékok beszerzése hátrányosan hatott volna a nyomozás eredményességére, leginkább a nyomozás elhúzódásához vezetett volna.

Kutatás eredményei

A Be. hatálybalépését követően kialakult helyzetet jellemezve a gyakorlatban elmondható, hogy a nyomozó hatóságok részéről lényeges változást nem jelentett. Azonban az ügyési oldalt is megvizsgálva mindenképp pozitívum, hogy a bizonyítékok köre nőtt azáltal, hogy a leplezett eszközök köre a Be. keretein belül szerepel, így egyszerűbbé vált a vádemelés és a tárgyalási szakot is megkönnyítette. Az esettanulmány és a spontán interjúk alkalmasak voltak arra, hogy rávilágítsanak mikre kell még figyelmet fordítani a jövőben a nemzetközi bűnügyi együttműködés kapcsán is. Hiányzik még a rendelkezésre álló együttműködési eszközök minél mélyebb megismerése és alkalmazása. A JIT kapcsán vizsgált ügy mindazonáltal jó példa arra, hogy egy nyomozás akkor tud igazán eredményes és hatékony lenni, ha szem előtt tartjuk, hogy mi a közös célja az érintett tagállamoknak. Mivel olyan esettanulmány került feldolgozásra, ami akár követendő lehet más bünszervezetek felszámolása során is, így komoly hiányosságok és akadályok nem kerültek felszínre, mert a közös nyomozó csoport létrehozásával pontosan azokat a hibákat (eltérő tagállami jogszabályok, költségek, adminisztratív terhek) lehet kiküszöbölni, melyek anélkül felmerülnének.

Összegzés

Összegzésképp úgy vélem, hogy az alkalmazott kutatási módszerek által lehetőség nyílt a jövőbeni kutatások irányának meghatározására, a cél az volt, hogy betekintést kapjunk a téma relevanciájába, és a továbbiakban a jelenleginél mélyebb kutatások kezdődjenek meg. A kutatás kezdetén megfogalmazott

kutatási kérdésekre a válaszok hasznosnak bizonyulnak, akár a gyakorlatban is. Jelen tanulmánnyal is célom, hogy a megállapított eredmények által elősegítsem az ezen területen dolgozó szakemberek munkáját. Rávilágítsak például olyan dolgokra, hogy minden ország nyomozó hatósága számára fontos, hogy felismerje a nála folyamatban lévő ügy nemzetközi mivoltát, és annak felderítését a leghatékonyabbá tegye a rendőri és igazságügyi együttműködési eszközök alkalmazása által, mert „*a tudomány nem minden, de a tudomány nélkül a minden semmi*”¹⁴.

Felhasznált irodalom

- Boda J. (Szerk.) (2019). *Rendészettudományi szaklexikon*. Dialóg Campus.
- Eurojust (2020). *Az Európai Unió Büntető Igazságügyi Együttműködési Ügynöksége*.
- Fantoly Zs. & Budaházi Á. (2019). *Büntető eljárásjogi ismeretek II. Dinamikus rész*. Dialóg Campus Kiadó.
- Havasi S. (2020). A letartóztatás és a nyomozás fiatalkorúakra vonatkozó sajátosságai az új Be. alapján. *Ügyészségi Szemle*, 5(2), 38–57.
- Nagy I. (2021a). A szervezeten elkövetett bűncselekmények bizonyításának proaktív nemzetközi lehetőségei, különös tekintettel a pandémia időszakára. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXIII.* (pp. 121–127.). Magyar Hadtudományi Társaság.
- Nagy I. (2021b). A kábítószer-bűnözés aktuális kérdései nemzetközi kitekintésben. *Magyar Rendészet*, 21(2), 83–95.
- Nagy Z. (2021). *A karantén krimogén veszélyei*. <https://ujbtk.hu/dr-nagy-zoltan-a-karanten-krimogen-veszelyei/>
- Nyeste P. & Szendrei F. (2019). *A bűnügyi hírszerzés kézikönyve*. Dialóg Campus Kiadó.
- Szendrei F. (2020). A rendészeti célú titkos információgyűjtés. *Rendőrségi Tanulmányok* 3(3), 58–64.
- Tóth M. (2018). Néhány megjegyzés az új büntetőeljárás törvényhez. *Belügyi Szemle*. 66(3), 55–71. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.3.4>
- Vári V. (2018). Az új büntetőeljárás törvény nyomozást érintő változásai egy kérdőíves kutatás tükrében. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XX.* (pp. 213–214.). Magyar Hadtudományi Társaság.
- Zsigmond Cs. (2020). A szervezett bűnözés elméleti megközelítéseitől a bűnszervezet nemzetközi és hazai jogi fogalmáig. *Belügyi Szemle*, 68(10), 61–63. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.10.3>

14 Domitius Ulpianus (170–228), az öt római remekjogász egyikének gondolata.

A cikkben található online hivatkozás

URL1: *A Bűnüldözési Együttműködés Európai Unió Ügynöksége*. https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/institutions-and-bodies-profiles/europol_hu

Alkalmazott jogszabályok

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

2012. évi CLXXX. törvény az Európai Unió tagállamaival folytatott büntügyi együttműködésről

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

A legfőbb ügyész 9/2018. (VI. 29.) utasítása az előkészítő eljárással, a nyomozás felügyeletével és irányításával, valamint a befejező intézkedésekkel kapcsolatos ügyészi feladatokról 16. § (1) bekezdése

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Nagy I. (2023). A hatályos büntetőeljárás törvény egyes változásainak vizsgálata a szervezett bűnözés elleni fellépés tükrében. *Belügyi Szemle*, 71(4), 603–624. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.4.3>